

Lucja Maria Szewczyk

ANALIZA STYLISTYCZNA NAZEWNICTWA
W KSIĘGACH NARODU I PIELGRZYMSTWA POLSKIEGO
ADAMA MICKIEWICZA

Księgi narodu i pielgrzymstwa polskiego powstały późnym latem albo jesienią 1832 r., po przyjeździe Mickiewicza do Paryża¹. Są one odczytywane jako manifest romantycznego mesjanizmu. *Księgi narodu polskiego* uważane są przez historyków literatury za swoisty wykład historiozoficzny, a *Księgi pielgrzymstwa polskiego* za katechizm moralny i polityczny polskich emigrantów². *Księgi* kojarzone z powagą *Ewangelii*, z autorytetem katechizmu miały wychowywać polską emigrację, uczyć ją religii wolności i utwierdzać wiarę w zwycięstwo³. Podstawą owych konotacji są w równym stopniu treści nauk moralnych, jak i forma, w której uwidacznia się stylizacja biblijna leksykalna, frazeologiczna, składniowa oraz onomastyczna. Mickiewicz sięgnął do słownictwa biblijnego i związanej z nim frazeologii, odnoszących się do Boga, wiary, męki, śmierci i zmartwychwstania Chrystusa. Historiozoficzny, dydaktyczny wykład *Ksiąg* nie wyczerpuje się w odwołaniach do *Biblii*, poświęconych nazwami typu *Jeruzalem*, *Jozue*, *Samson*, *Łazarz*, są w nim aluzje do historii Polski, wpływów na nią polityki państw ościennych i innych państw europejskich. Wykład ów nabiera cech obiektywnej prawdy dzięki autentycz-

¹ Mickiewicz w liście do A. E. Odyńca (Paryż 8 XII 1832) pisał: „Drukowałem tu broszurkę w stylu biblijnym pod tytułem *Księgi narodu i pielgrzymstwa polskiego*”, p.: A. Mickiewicz, *Listy*, cz. 2, Warszawa 1955, s. 50; por. „Współcześni badacze odrzucają tezę, że *Księgi* powstały w Dreźnie. Nie można jednak wykluczyć krystalizowania się pomysłu, a nawet pierwszych szkiców *Katechizmu pielgrzymstwa polskiego* (tak nazywał się utwór w pierwotnej wersji jeszcze w Dreźnie)”, p.: A. Witkowska, *Mickiewicz. Słowo i czyn*, Warszawa 1983, s. 118; zob. M. Dernałowicz, *Adam Mickiewicz*, Warszawa 1983, s. 278.

² Zob. Z. Stefanowska, *Historia i profesja. Studium o „Księgach narodu i pielgrzymstwa polskiego” A. Mickiewicza*, Warszawa 1962, s. 62; por. tenże, *Katechizm pielgrzymstwa polskiego*, Warszawa 1955, s. 7–21, 278.

³ A. Witkowska, *Literatura romantyzmu*, Warszawa 1987, s. 121.

nemu nazewnictwu. Są to antroponimy *John Brown, Katarzyna II, Kazimir Périer*, toponimy *Genua, Fischau, Tulon*, choronimy *Anglia, Francja, Europa*, etnonimy *Anglik, Hiszpan, Assyryjczyk*.

Nasylenie *Ksiąg* licznymi nazwami obcego pochodzenia wynika z założeń ideowo-artystycznych, z wpisania wizji polskich dziejów w ciąg uniwersalnej idei, urzeczywistnianej w wymiarze ogólnoludzkim. Mickiewicz wprowadził do *Ksiąg* 72 nazwy obcego pochodzenia⁴, nie poddając ich na ogół językowym modyfikacjom⁵. Są wśród nich antroponimy (42), toponimy (9), choronimy (12), etnonimy (9) i jeden hydronim (*Niemen*). Poeta czerpie nazwy bezpośrednio z *Biblii* (*Izrael, Mojżesz, Chrystus, Juda*). Zasób ich powiększają imiona teoforyczne autentycznych postaci historycznych (*Maria, Jan, Józef*). Nazwy greckiego pochodzenia to antroponimy *Katarzyna* i *Mikolaj* – imiona carów rosyjskich oraz choronimy *Azja* i *Europa*. Wśród nazw zapożyczonych z języka niemieckiego, angielskiego czy francuskiego są takie, które zachowują oryginalną pisownię (*Cousin, Guizot, Lafayette, Brown, Fischau*). Większość nazw ma jednak spolonizowaną postać fonetyczną i fonologiczną, co odzwierciedla pisownia, np. *Genewa, Kolumb, Migel, Wenecja*.

Poetyka *Ksiąg* wpływała na dobór form gramatycznych niektórych nazw. W autografie i w wydaniu paryskim z 1844 r. *Ksiąg pielgrzymstwa* Mickiewicz użył Mc lp. r. ż. *Poliszczce*, dostrzegając zapewne jego nacechowanie archaiczne. Forma Mc lp. r. ż. była używana do XIX w. Uważana jest przez historyków języka za archaiczny objaw wymiany prasłowiańskiej grupy *sk* przed *ě* w *šč*, później w *šč'*⁶.

Z osobliwości fleksyjnych uwagę zwracają formy z końc. *-owie* w M lmn. *Żydowie, Filistynowie, Assyryjczycy*. Formy tego typu utrzymywały się jeszcze w XVII i XVIII w. powszechnie, ale w XIX w. zakres ich użycia został ograniczony do niektórych tylko osobowych twar-dotematowych form, zwłaszcza nazw mieszkańców. Gramatycy schyłku XVIII w. zauważają, że końcówka *-owie* nabiera charakteru szczególnie podniosłego. Nieliczne przykłady tych form w *Księgach* poświadczają opisaną tendencję. Niektóre z nich się wahają (*Żydzi//Żydowie*)⁷. Historyczną w stosunku do stanu języka polskiego w epoce poety jest postać B lmn. *Żydy*: „Pójdziemy razem na Żydy, a podzielim się łupem” (KPP XV 6). Do XVII w. rzeczowniki zachowują pierwotną koń-

⁴ Poeta użył w *Księgach* 110 nazw własnych.

⁵ O zmianach fonetyczno-fonologicznych w niektórych imionach i wyrazach zaliczanych do terminologii chrześcijańskiej pisał M. Altbauer, *Dublety imion biblijnych w polszczyźnie*, „Onomastica” 1965, 10, s. 196–203.

⁶ Z. Klemensiewicz, T. Lehr-Spławiński, S. Urbańczyk, *Gramatyka historyczna języka polskiego*, Warszawa 1965, s. 145.

⁷ Zob. Klemensiewicz i in., *op. cit.*, s. 276; S. Rospond, *Gramatyka historyczna języka polskiego*, Warszawa 1973, s. 244; I. Bajerowa, *Kształtowanie się systemu polskiego języka literackiego w XVIII wieku*, Wrocław–Warszawa–Kraków 1964, s. 114–116.

cówkę -y. W XVIII w. i w wiekach następnych form tych używa się dla celów stylizacyjnych. Już na przełomie XVII i XVIII w. mają przeważnie charakter archaizmów⁸.

Pojawienie się form *Decyjusz, Grecyja, Anglija, Francyja* tylko w autografie i w wydaniu paryskim z 1844 r. pozwala przypuszczać, że znane staropolszczyźnie struktury z *-ija(-yja)* mogły być środkiem archaizowania, z którego poeta rezygnował, kiedy wymagały tego względy rytmiczne⁹.

Wyjątkowa w stylizowanym biblijnie tekście jest nazwa w postaci *Święty Jan*, ową wyjątkowość wyznacza człon odróżniający *Święty*. Struktura słowotwórcza z takim członem odróżniającym tłumaczy się tradycją chrześcijańską, a nie odwzorowaniem formacji Pisma św. Imię litewskie *Witold* w tekście *Książ pielgrzymstwa* ma ruską postać *Witowt*¹⁰: *Litwin i Mazur bracia są; czyż kłóć się bracia o to iż jednemu imię Władysław, drugiemu Witowt?* (KPP XII 37). Onomastyka uwydatnia myśl, że obcość imienia *Witowt* ma charakter formalny, bowiem nie pierwotne różnice etniczne, poświadczone imionami, ale wspólnota dziejów decyduje o tożsamości Litwinów i Polaków. Mickiewicz dobiera i zestawia nomina propria, by pokazać pozorną różnicę regionalną, narodowościową: *Litwin – Mazur, Władysław – Witowt* i zarazem podkreślić tożsamość przez zastosowanie niejako nadrzędnej nazwy – etnonimu Polacy w stosunku do tych szczegółowych oznaczeń: *nazwisko ich jedne jest, nazwisko Polaków* (KPP XII 37)¹¹.

Obcy pierwiastek językowy zdradzają etnonimy, których podstawa, na ogół silnie zasymilowana współtworzy z rodzimymi formantami *-ik, -czyk, -eńczyk, -ejczyk, -in, -ek, -o* struktury typu *Anglik, Irlandczyk, Genueńczyk, Europejczyk, Litwin, Rzymianin, Turek, Belg, Hiszpan*¹².

Strukturą sztuczną ukształtowaną na wzór obcych formacji i z elementów obcego pochodzenia jest hybrydalna nazwa *Ancillon*. Podstawę jej stanowi łaciński rzeczownik *ancilla* 'niewolnica', a formant *-on*, tak charakterystyczny dla greckich antroponimów typu *Deukalion, Filemon, Telemon*¹³. Tekstowe

⁸ Zob. Rospond, *op. cit.*, s. 247; Klemensiewicz i in., *op. cit.*, s. 281–282.

⁹ Mickiewicz mógł traktować formy skrócone jako formy uznane i używane przez młodszą inteligencję i dlatego wprowadził je do tekstu w następnych wydaniach; por. S. Szober, *Gramatyka języka polskiego*, Warszawa 1963, s. 203; S. Jodłowski, *Losy polskiej ortografii*, Warszawa 1979, s. 84; D. Mo s z y ń s k a, *Morfologia zapożyczeń łacińskich i greckich w staropolszczyźnie*, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1975, s. 25–31, 100–107.

¹⁰ H. Fros, S. F. Sowa, *Twoje imię. Przewodnik onomastyczno-hagiograficzny*, Kraków 1975, s. 532–533.

¹¹ Prof. K. Górski uważa, że nazwy *Litwin* i *Mazur* świadczą o różnicy regionalnej, a nie narodowościowej. Natomiast ruska postać imienia *Witowt* sygnalizuje różnicę plemienną (*Adam Mickiewicz*, Warszawa 1989, s. 144–145).

¹² Zob. „*Język Polski*” 1983, 67, z. 3, s. 238–239; por. Z. Kowalik-Kaleta, *Miejsce kategorii nazw mieszkańców (Polanin, Francuz, warszawiak) oraz etników (Wiślanie, Litwini) w systemie językowym*, „*Onomastica*” 1982, 27, s. 39–55.

¹³ Zob. J. Parandowski, *Mitologia*, Warszawa 1965, s. 383–399.

wyjaśnienie pierwotnego znaczenia nazwy odwzorowuje etiologię etymologiczną *Starego Testamentu*¹⁴: zowie się *Ancillon*, co znaczy z łacińskiego syn niewolnicy (KNP 61).

Obcość nazw w *Księgach narodu i pielgrzymstwa polskiego* jest kategorią stylistyczną. Nazwy obcej proweniencji uwydatniają uniwersalny wydźwięk dzieła. Różne typy nazewnicze wraz z materią apelatywną poddane zostały tym samym rygorom stylizacji biblijnej.

Nazwy własne obcego pochodzenia pełnią w *Księgach* liczne i różne funkcje stylistyczne – poetycką, aluzyjną, lokalizującą w czasie i przestrzeni, ekspresywną i wartościującą.

1. Funkcja poetycka. W poetyckim ustylizowanym biblijnie obrazowaniu nazwy własne obcego pochodzenia są ważnymi składnikami różnych tropów. Tworzą porównania, np. *Albowiem Anglia i Francja są jako Izrael i Juda* (KPP XVIII 5), *Ale Naród polski nie jest bóstwem jak Chrystus* (KPP 6), *odbierzemy Francuzom morze jak Izrael odbierał miasta od Judy* (KPP XVIII 12), *I przeznaczony do powołania Narodów Paweł* (KPP XIV 15). Nomina propria wchodzi w skład alegorii: *bo Grecja matka filozofów umarła i leżała w grobie* (KPP II 8). Współtworzą przykłady: *Imiona tych trzech królów Fryderyka, Katarzyny i Marii Teresy były trzy bluźnierstwa, a ich życia trzy zbrodnie, a ich pamięć trzy przekłęstwa* (KNP 75). Podstawą tych figur jest podobieństwo między nazewnictwem geograficznym, nazwami postaci historycznych a środkami stylistyczno-językowymi, onomastycznymi Biblii, np. *a zaprawdę powiadam wam, iż lżej było Tulonowi i Nantes, i Lugdunowi w dniach Konwencji* (KPP XX 2), por. Mt 11, 22: *Toteż powiadam wam: Tyrowi i Sydonowi lżej będzie w dzień sądu niż wam*. Niekiedy tropy z udziałem obcych nazw własnych są budowane na zasadzie przeciwstawiania nazw pojęciom religijnym, teologicznym, np. *Na koniec w Europie balwochwalskiej nastalo trzech królów, imię pierwszego Fryderyk drugi pruski, imię drugiego Katarzyna druga rosyjska, imię trzeciego Maria Teresa austriacka. I była to trójca szatańska, przeciwna Trójcy Bożej, i była niejako pośmiewiskiem, i podrzyźnaniem wszystkiego, co jest święte* (KNP 62–63).

Wartość poetycką przedstawia zróżnicowanie leksykalne nazw obcych, któremu towarzyszy zróżnicowanie strukturalne; obok synonimicznych jedno-wyrazowych nazw typu *Francuz-Gal* występują struktury złożone rzeczownikowo-przymiotnikowe: *Jan Święty, Naród Abrahamowy* i rzeczownikowe: *Chrystus Bóg, Jezus Chrystus*. Następnym różnic leksykalno-słowotwórczych

¹⁴ „Etiologia etymologiczna pragnie słowa wywodzące się z obcych języków, słowa, których pierwotny sens już nie był znany, wytłumaczyć za pomocą podobnie brzmiącego słowa hebrajskiego. Często wystarczało jakieś pokrewieństwo słów i ich brzmienia w języku ludowym, by uzasadnić pochodzenie danego słowa (por. Rdz 11, 2)”, p.: A. Läßle, *Od egzegezy do katechezy*, Warszawa 1986, s. 26.

jest różnorodność onomastycznych środków stylistycznych (obok nazw własnych pojawiają się deskrypcje nazewnicze) i zróżnicowanie funkcji tychże środków, np. *Gal* ma wartość archaiczną w porównaniu z *Francuzem*.

Archaizacja biblijna przejawia się w starych formach fleksyjnych nazw własnych, w M Imn. *Assyryjczykowie*, *Filistynowie*, *Żydowie* oraz w B Imn. *Żydy*.

Peryfrastyczność stylu jako jedna z najbardziej charakterystycznych cech stylu poetyckiego późnego klasycyzmu ustępuje, a dobór peryfrazowanych tematów świadczy o nowej epoce,¹⁵ np. *namiestnik Chrystusa* 'papież', *Królowa Litwy* 'Matka Boska', *Naród Abrahamowy* 'Żydzi'.

Szczególną odmianą metonimii spotykanej w tekście *Ksiąg* jest zjawisko antonomazji – tropu, w którym imię własne użyte jest zamiast pospolitego albo na odwrót¹⁶, np. *Francja* w znaczeniu 'naród, społeczeństwo, kultura francuska', *Tulon* jako '*mieszkańcy miasta Tulon*' czy *Naród Abrahamowy* w znaczeniu 'Żydzi'.

2. Funkcja aluzyjna¹⁷. Źródłem aluzyjnego charakteru nazw jest ich semantyzacja, odchodzenie od denotacji na rzecz konotacji. W *Księgach* autentyczne nazwy pochodzące z europejskiego kręgu kulturowego konotują charakterystyczne dla świata biblijnego postaci i zdarzenia, nadając przez to stylowi utworu dostojny, hieratyczny charakter. Metaforyczność sformułowań zasada się na aluzyjności nazw własnych w stosunku do nazewnictwa biblijnego, symbolizującego określoną treść, prawdę. Aluzyjność ta jest wspomagana przez kontekst, w którym się nazwa pojawia. Oto przykłady: *A Gal sądził i rzekł: Zaprawdę, nie znajduję winy w tym Narodzie i żona moja Francja, kobieta lekliwa dręczona jest złymi snami; a wszakże weźcie i męczcie ten Naród i umyl ręce* (KNP 99), *a zaprawdę powiadam Wam, iż lżej było Tulonowi, i Nantes, i Lugdunowi w dniach Konwencji, niż będzie miastu onemu w dniach Konfederacji Europejskiej* (KPP XXII 2).

Przytoczone przykłady to aluzje mieszane, onomazjologiczno-treściowe, nazwy pełnią funkcję semantyczną, łączą realia *Ksiąg* z realiami biblijnymi. W obrazach tych odnajdujemy oczywistą aluzję do roli Piłata w procesie i skazaniu Jezusa na śmierć (zob. Mt 27, 19–25), do krnąbrnych miast Tyru i Sydonu (zob. Mt 11, 20–24).

¹⁵ Zob. T. Skubalanka, *Styl romantyczny*, [w:] *Historyczna stylistyka języka polskiego*, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk-Łódź 1984, s. 206–208.

¹⁶ Zob. S. Sierotwiński, *Słownik terminów literackich*, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1986, s. 27; por. M. Głowiński, T. Kostkiewiczowa, A. Okopień-Sławińska, J. Sławiński, *Słownik terminów literackich*, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk-Łódź 1988, s. 33.

¹⁷ Zob. C. Kosyl, *Aluzyjność nazw własnych w dziele literackim „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska”*, Lublin 1988, 4, Sectio FF, s. 39–50.

Właściwe aluzje onomastyczne w badanym tekście wyrażają się użyciem tej samej nazwy co w rzeczywistości pozaliterackiej, np. *A rządca ten nazywał się Kazimir Périer, imieniem sławiańskim a nazwiskiem romańskim* (KNP 103).

3. Funkcja lokalizująca. Ramy czasowe procesów dziejowych, które inspirowały Mickiewicza do uniwersalizacji refleksji historiozoficznej i moralnej, wyznaczają nazwiska autentycznych postaci historycznych, żyjących na przełomie XVIII i XIX w. oraz w pierwszej połowie wieku XIX: *Guizot, Hegel, Katarzyna II, Saint Just, Robespierre*. Trudno więc zgodzić się z tezą M. Dernałowicz, że „W historii świata przedstawionej w *Księgach*, która jest historią dziejów wolności, nie pojawia się nawet cień przypomnienia o Wielkiej Rewolucji Francuskiej”¹⁸, skoro poeta przywołuje nazwiska przywódców Rewolucji. Pamięć o dyktatorskich rządach i terrorze stała się przesłanką do umieszczenia nazwisk Robespierre’a i Saint Justa w następującym kontekście: *a balwóchwalców będą sądzić prawem Mojżesza, i Jozuego, i Robespierri, i Saint Justa* (KPP XVIII 3). Uwikłanie konkretnych, autentycznych nazw w ustylizowane biblijnie realia czyni je wykładnią ponadczasowych zdarzeń i procesów.

Autentyczne nazwy geograficzne i plemienne ze względu na związek z konkretnym denotatem rzeczywistości pozajęzykowej pełnią funkcję lokalizującą w przestrzeni. W *Księgach* funkcję tę spełniają różne struktury nazewnicze: choronimy (*Anglia, Francja*), toponimy (*Fischau, Oszmiana*). Natomiast etnonimy *Anglik, Europejczyk*, identyfikując zbiorowości ludzkie w sposób pośredni, określają przestrzeń, w której żyją. W funkcji etników występują toponimy *Tulon, Nantes*. Również antroponimy zapowiadając przestrzeń, w jakiej żyją nosiciele nazw.

4. Funkcja ekspresywna. Nazwy biblijne oraz nazwy autentycznych osób i miejsc współtworzą klimat powagi, uwydatniają dydaktyczny charakter refleksji historiozoficznej, przekazują myśl moralną za pomocą przykładu: *Przez męczeństwo żołnierzy zamordowanych w Fischau przez Prusaków; Przez męczeństwo żołnierzy zaknutowanych w Kronstademie przez Moskali; Przez męczeństwo obywateli Oszmiany wyróżnionych w Kościołach Pańskich i w domach* (KPP Litania 13–15).

Kontekst powtarzany na wzór litanii uwydatnia symboliczną wymowę nazw *Fischau, Oszmiana, Kronstadt*, które współtworzą klimat tragedii.

5. Funkcja wartościująca. Nazwa na tle wypowiedzenia służy ocenie denotatu¹⁹. Nomina propria w funkcji wartościującej są więc składnikami porównań, np. *Katarzyna zaś, znaczy po grecku czysta, a była najwzszeteczniejsza z kobiet, i jakoby Wenera bezwstydną nazywająca się czystą dziewicą* (KNP 67); albo *Fryderyk, którego imię znaczy przejaciel pokoju, wynajdywał wojny i rozboje przez całe życie, i nazwał się Chrystusem Bogiem pokoju* (KNP 64).

¹⁸ Dernałowicz, *op. cit.*, s. 280.

¹⁹ Zob. I. Sarnowska-Gieffing, *Nazewnictwo w nowelach i powieściach polskich okresu realizmu i naturalizmu*, Poznań 1984.

Nazwy funkcji wartościującej są też częstym składnikiem przykładów – tropów charakterystycznych dla przypowieści, np. *Słyszycie, iż mówią Żydzi, i Cyganie, i ludzie z duszą żydowską i cygańską: „Tam Ojczyzna, gdzie dobrze”; a Polak powiada Narodom: „Tam Ojczyzna, gdzie źle”* (KPP XXI 1).

Nazwy obcej proveniencji w *Księgach narodu i pielgrzymstwa polskiego* są pożyczkami leksykalnymi o różnym stopniu przyswojenia. Służą one stylizacji biblijnej, która ogarnia zarówno nomina propria, jak i appellativa. Nazwy dają się podzielić na biblijne i na nazwy w funkcji nazw biblijnych. Stylizacja biblijna wyznacza pierwsze miejsce nazwom związanym z Biblią. Gwarantują one autentyzm i moc oddziaływania *Księgom* przez fakt odwoływania się tak w płaszczyźnie ideowej, jak i językowej, onomastycznej do wzoru i autorytetu *Biblii*²⁰. Poeta nie ogranicza się tylko do wprowadzenia nazw biblijnych, lecz naśladuje także charakterystyczną dla *Starego Testamentu* etiologię etymologiczną, którą stosuje do nazw postaci historycznych.

Pozostałe nazwy z obcym elementem językowym nadają myśli historiozoficznej i moralnej *Ksiąg* wymiar uniwersalny. Plan odkupienia, o którym mówią *Pisma Starego i Nowego Testamentu* dokonał się w czasie, w historii. Mickiewicz per analogiam powiada, że dziejowe wyzwolenie narodów, Polski dokona się w czasie. Myśl tę wyraża w formie stylizowanej na język *Biblii*, w której nazwy własne odgrywają istotną rolę. Poeta czerpie struktury nazewnictwa z *Biblii*, sięga do tradycji chrześcijańskiej (*Święty Jan, Święty Jozafat*). Nazwa *Ancillon* jest jedynym przykładem sztucznej formacji antroponimicznej.

W *Księgach narodu i pielgrzymstwa polskiego* widoczny jest podobnie jak we wcześniejszych utworach Mickiewicza rys autobiograficzny. Dwa francuskie nazwiska *Lafayette* i *Cousin* pojawiają się w *Księgach* pod wpływem szczególnych doświadczeń emigracji polskiej, z którymi splota się osobiste doświadczenie poety. Wprowadzając nazwisko *Lafayette'a* Mickiewicz oddaje hołd człowiekowi okazującemu pomoc polskiej emigracji. Poeta poznał go osobiście²¹. Natomiast *Cousin* jako minister oświaty w gabinecie Thiersa decydował o powołaniu Mickiewicza na Katedrę Literatur Słowiańskich w Paryżu²².

SKRÓTY

KNP	<i>Księgi narodu polskiego</i>
KPP	<i>Księgi pielgrzymstwa polskiego</i>
Mt	<i>Ewangelia św. Mateusza</i>
Rdz	<i>Księga Rodzaju</i>

²⁰ Według Z. Stefanowskiej stylizacja biblijna miała wzmocnić siłę oddziaływania *Ksiąg* na najszersze masy czytelnicze (*Katechizm pielgrzymstwa polskiego*, Warszawa 1954, s. 127 i n.).

²¹ Zob. Mickiewicz, *Listy*, cz. 2, s. 168–169 (przypis 2).

²² Tamże, s. 316–317 (zob. przypis 3), s. 332–333 (zob. przypis 2), s. 344, 345–347, 355–356.

Lucja Maria Szewczyk

FREMDE ELEMENTE IN LITERARISCHER NAMENGEBUG
AM BEISPIEL VON *KSIĘGI NARODU I PIELGRZYMSTWA POLSKIEGO*
VON ADAM MICKIEWICZ

Die Analyse von Namen fremder Provenienz in *Księgi narodu i pielgrzymstwa polskiego* hat gezeigt, daß sie eine wichtige stilistische Kategorie darstellen. Die genannten Namen wurden hier auf biblische Art stilisiert. Man kann sie in echt biblische Namen und in stilisierte Namen einteilen. Es überwiegen Namen hebräischer und griechischer Herkunft. Sie befinden sich meist im entsprechend stilisierten Kontext. Auf Archaisierung deuten u. a. auch bestimmte grammatische Formen hin, wie z. B. *Żydy* (= Akk. Pl.), *Żydowie, Filistynowie* (= Nom. Pl.), *w Polsce* (= Lok. Sg. Fem.).

Die Eigennamen und Deskriptionen spielen hier solche Funktionen wie die poetische, anspielende, lokal und temporal anberaumende, wertende und die expressive. Besonders wichtige Funktion kommt der poetischen und der anspielenden zu, wodurch ein Zusammenhang mit der *Bibel*, Authentizität und vor allem besondere Ausdruckskraft erzielt werden konnten.